

Znamenja na Gori

Da, na Gori z veliko začetnico! Tako poimenujejo mnogi domačini vrh vzpetine nad naseljem, kjer bivajo. Z veliko začetnico zato, ker imajo svojo Goro radi, ker se vsak dan ob slabem in lepem vremenu spogledujejo z njo, se ob velikih in majhnih praznikih povzpnejo na njen vrh, in tudi zato, ker jim predstavlja simbol lepega. Tako je za Korošce Gora njihov Plešivec ali Uršlja gora, za Polhograjce Gora sv. Lovrenca, Zagorjane Zasavska Sveta gora itd.

Gora v našem primeru pa leži ne le na robu Trnovskega gozda, pač pa tudi nad skoraj prepadnim robom nad Vipavsko dolino od 700 do 1000 metrov visoko, kjer se poraja zloglasna vipavska burja. Iz Ajdovščine vodi več lovskih in planinskih poti prek teh strmin na rob, od koder je lep pogled na trnovske očke, kot so pogorje Čavna (1353 m) ter Veliki in Mali Golak (1495 m), kakor tudi v dolino in prek Krasa do Jadranskega morja. Najvišji vrh te planote je Sinji vrh (1002 m) z lepim znamenjem, ki si ga je leta 1988 postavil župnik **Janko Kosmač**, preden je kot misionar odšel v Afriko.

Po tem svetu je speljana tudi Slovenska planinska pot. Poteka vse od Vojskega (1077 m) z najvišje ležečo župnijo na Slovenskem in

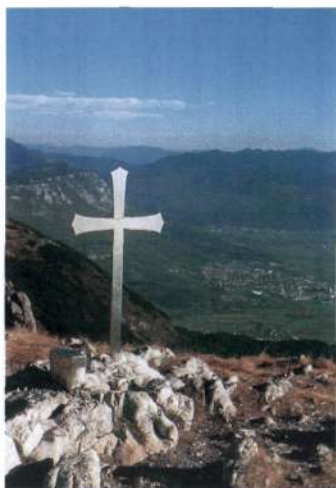
Iztokova koča (1260 m) pod Malim Golakom

prek Mrzle Rupe vse do Iztokove koče (1260 m), ki je po obnovitvi vse bolj podobna koči iz čokolade, koči iz pravljice o Janku in Metki. Preden se pot spusti na Goro, obiše še Čaven, zahodni branik Vipavske doline, od koder ni več daleč na zelo razgleden vrh Kucelj (1237 m). Na Gori sami je več zaselskov, kot so Predmeja s spomenikom **Josefu Reslu**, izumitelju ladijskega vijaka, Otlica z znamenitim naravnim oknom v živi skali, ter Kovk, Gozd in Zagolici. Vzporedno s planinsko potjo je tod speljana lepa asfaltirana cesta do Cola, kjer je križišče poti; v dolino nas pripelje v Ajdovščino, proti severu v Črni vrh, kjer je bilo nekoč ob hotelu Bor lepo urejeno smučišče za začetnike, proti vzhodu pa nas pot vodi proti vasi Vodice, nad katero kraljuje Javornik (1240 m) s kontrolno točko Slovenske planinske poti in z astronomskim observatorijem. V knjigi Znamenja na Gori so opisana vsa znamenja v širši okolici. Podatke in besedila je zbral **Franc Černigoj**, profesor slovenskega jezika na osnovni šoli na Colu, večino fotografij pa je pripravil njegov sin **Urh**. Knjiga je izšla v samozaložbi. V uvodu je avtor zapisal: »Vsepovsod naletimo nanje, na brezpotjih, ob že pozabljenih stezah, sredi dolin in bregov, na dnu vrtač in na vrhovih, ob cestah iz današnjega in minulega časa. Čez

dvesto znamenj srečamo v tej knjigi, nekaj manj kot dvesto pripovedalcev mi je povedalo več kot štiristo zgodb.« Kakšna simbolika je lahko pri delu: knjiga ima točno 400 strani, izšla pa je ob 400-letnici naselitve Gore. Ali je avtor to načrtoval in hotel ali pa mu je to le darilo za trud, naj bo za bralca skrivnost.

Knjiga Znamenja na Gori je spomenik časa in spomenik ljudem, ki so živeli in še živijo tod. Ljudje so tod složni in delovni. Kaj vse so storili, da bi ohranili vsaj del naravne in kulturne dediščine zanamcem, se lahko prepričamo, če jih obiščemo. Avtor je v tem delu povedal: »V tej knjigi ni politike, čeprav jo bo kdo iskal in morda celo našel. Je le zapisan spomin posameznikov in skupnosti. V knjigi so tako znamenja s križem na vrhu in partizanski spomeniki z rdečo zvezdo.« Znamenja najpogosteje postavljajo ljudje ob nesrečnih dogodkih, ko so svojci izgubili svojega bližjega. To pa se dogaja v vsakdanjem življenju in še bolj intenzivno v vojnem času. Naj bo to delo še en prispevek k resnični spravi med ljudmi.

Ciril Velkovrh

Križ na Kucelju (1237 m) z Ajdovščino v dolini
Foto: Ciril Velkovrh

Tuji popotniki na slovenskem Krasu 1537–1900

Jamarstvo je bilo nekoč, ko so več ali manj posamezni navdušenci le odkrivali podzemne kraške jame,

vklučeno v delo planinskih društev. Sčasoma pa, ko se je to delo razširilo tudi na raziskovanje kraških jam in je to postala samostojna stroka, so ustanavljali samostojna jamarska društva. »Klasični planinci« pa še vedno s simpatijami gledamo na to področje dela in življenja človeka v naravi. Zato predstavljamo naslednjo knjigo.

Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti je pred kratkim izdal pregledno študijo z naslovom *Foreign travellers in the Slovene Karst 1537–1900*. Njen avtor dr. **Trevor R. Shaw**, ki je bil od leta 1992 častni sodelavec te institucije, je zbral objavljene in neobjavljene opise slovenskih jam in kraških značilnosti, kakor so jih v nekaj preteklih stoletjih doživeli in zabeležili popotniki iz Nemčije, Francije, Italije, Velike Britanije, Združenih držav Amerike, Madžarske, Češke, Hrvaške, Švedske in Rusije po slovenskem Krasu. V 16. in 17. stoletju so bili to večinoma trgovci in študentje, kasneje pa botaniki, uradniki, umetniki, vojaki in mornarji.

V knjigi so zbrani opisi 89 popotnikov. Edina bolj splošno znana osebnost med njimi je maršal **Mar-mont**, guverner Ilirskih provinc, ki je leta 1810 opisal Postojnsko jamo in Cerkniško jezero.

Ti opisi, objavljeni večinoma v malo znanih publikacijah znanstvenih poročil, nekateri pa tudi na novo odkriti v rokopisnih zbirkah, niso zanimivi samo za zgodovino raziskovanja in poznavanja krasa, temveč so obenem bogat vir za slovensko zgodovino nasploh in še posebej za lokalno zgodovino ter zgodovino posameznih panog tedanjega gospodarstva, pa tudi za etnografsko podobo Krasa v preteklih stoletjih. Izvirnim opisom, ki so podrobno dokumentirani in opremljeni s potrebnimi stvarnimi opombami, je v uvodu dodana izčrpna študija avtorja, ki najprej predstavi popotovanje po slovenskih deželah z vidika prometnih komunikacij in srestev ter vsakdanjih okoliščin potovanja, nato pa predstavi tudi kraške pojave in območja, ki so bili glavni cilji obiskov.

Knjigi, ki je na 224 straneh izšla v angleškem jeziku, je dodan obsežen slovenski povzetek. Izid knjige je podprlo Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije.

Ciril Velkovrh

Obtrtniki med najdelavnejšimi planinci

Območna obrtna zbornica Trbovlje je ob svojem 30-letnem jubileju izdala in založila med drugim tudi knjigo z naslovom »Obrt in podjetništvo v Trbovljah«. Knjiga je izšla sredi novembra 2000 in je bila domaći obrtniški javnosti predstavljena v času praznovanja njenega jubileja. Izšla je v 750 izvodih na 262 straneh in je mehko vezana, gradivo zanjo pa je zbral, priredil in uredil **Tine Lenarčič**. Knjiga zajema razvoj obrtništva od začetkov pa vse do leta izida. V knjigi je torej opisan razvoj obrtništva, trgovine in gostinstva od leta 1524, ko so v takratnem urbarju omenjeni prvi mlinci, pa vse do leta 2000, in sicer za območje Trbovelj.

V knjigi je posebno poglavje, ki govori o delovanju obrtnikov vseh vrst v različnih kulturnih, športnih, izobraževalnih in tudi planinskih društvih. Iz tega pregleda je razvidno, kako pomembno vlogo so imeli obrtniki v Trbovljah pri razvoju planinstva vse od leta 1912 dalje, ko je bilo ustanovljeno Planinsko društvo Trbovlje oz. Trboveljska podružnica SPD. V prvih začetkih so bili med najdelavnejšimi planinskimi organizatorji in delavci tudi tile obrtniki vseh vrst: **Jože Mahkovec, Franc Dreó, Jože Prelogar, Franc Šporin, Ignacij Rancinger, Janko Počeh, Ivan Kramar, Franc Dežman, Niko Pinterič, Alojzij Šuln, Jože Goropevšek, Josip Moll, Janko Forte, Franc Florenini, Ana Dimnik, Hinko Knez** in še kdo. Ker društvo ni imelo svojih društvenih prostorov, so se društveni odborniki sestajali v gostilnah ali obrtnih delavnicah, najpogosteje v gostilnah **Ane Forte, Ane Dimnik** in **Franca Dreó**. V povojnem času, to je po letu 1945, pa so bili med najdelavnejšimi planinci obrtniki **Viktor Simčič, Tone Škoberne, Ivan Jereb, Ivan Rovšnik, Milan**

Cerinšek, Franc Šetinc, Drago Radej, Jože Plevčak, Vlado Crnkovič, Tone Mahkovec in še kdo. Mizararska delavnica V. Simčiča in krojaška delavnica Toneta Škobernet sta bili dolga povojna leta dnevno shajališče odbornikov in članov društva, kar je bilo povezano z delovnimi pogovori in društvenimi akcijami, predvsem v času gradenj planinskih objektov na Mrzlici in Kumu. Pomoč teh obrtnikov je bila včasih odločilna za obstoj in delovanje društva.

T. L.

Enciklopedija Slovenije, 14. zvezek

Ob koncu lanskega leta je pri Mladinski knjigi izšel že 14., predzadnji zvezek Slovenske enciklopedije, ki obsega gesla od U do We. Založba bo tako izdala še eno redno številko, obljublja pa dopolnila z indeksom ter nadaljevanje tega dela, seveda v povsem drugačni, tematski obliki. S tem bo enciklopedično delo lahko ažurirala. Možna je tudi še digitalizacija enciklopedičnih podatkov, priprava zgoščenke ali celo elektronske uporabe vseh zbranih in objavljenih podatkov.

Tudi v tem zvezku je nekaj planinskih gesel, kot so:

Uršlja gora (1699 m) je najvzhodnejši visokogorski vrh Karavank, na vrhu katerega stoji televizijski stolp, planinski dom in seveda umetni spomenik, cerkev sv. Uršule iz l. 1602. S tega osamelca je izredno lep razgled na vse strani, tudi na Julijske Alpe s Triglavom. Na njenih pobočjih lahko najdemo mnoge rastlinske vrste, nekdanji obsežni pašniki pa se zaraščajo z gozdom.

Velika planina je visokogorska planota do 1666 m visoko desno od doline Kamniške Bistrice. Tu je še živa poletna paša živine. Področje je razdeljeno na posamezne planine (Velika, Mala, Gojska itd.), na katerih so pastirski domovi – bajte. Arhitektura teh zgradb je zaščitena kulturna dediščina, čeprav je le ena koča, Preskarjeva, ohranjena v povsem prvotni obliki. V zimskem času pa pastirske kočje uporabljajo kot vikende ljudje iz Kamnika, Ljubljane in od drugod. Tu je več 87